

Trung tâm thông tin tín dụng tư nhân ở Việt Nam:

Chờ đến bao giờ?

NGUYỄN THỊ MAI PHƯƠNG

Viện Khoa học Tài chính

Với sự hỗ trợ của Công ty Tài chính Quốc tế IFC, hơn hai năm qua Ngân hàng Nhà nước (NHNN) đã quan tâm tới vấn đề thành lập một Trung tâm thông tin tín dụng (TTTD) tư nhân ở Việt Nam, tuy nhiên đến nay, sự ra đời của Trung tâm TTTD tư nhân vẫn đang là một bài toán khó đối với các nhà hoạch định chính sách...

Hoạt động của Trung tâm TTTD thuộc NHNN

Trung tâm TTTD tư nhân là một mô hình đang rất phát triển ở nhiều nước và đã được chứng minh là có thể giúp tăng cường tiếp cận tín dụng cho doanh nghiệp vừa và nhỏ (DNVVN) cũng như các cá nhân. Thế nhưng ở Việt Nam, mô hình trung tâm TTTD còn rất mới. Nước ta chưa có trung tâm TTTD tư nhân.

Trung tâm Thông tin tín dụng (Credit Information Center - viết tắt CIC) là đơn vị sự nghiệp, được thành lập theo Quyết định số 68/1999/QĐ-NHNN ngày 27/02/1999 của Thống đốc NHNN.

CIC có chức năng thu nhận, phân tích, dự báo, khai thác và cung ứng dịch vụ thông tin DN và các thông tin khác có liên quan đến hoạt động tiền tệ, ngân hàng cho NHNN, các tổ chức tín dụng (TCTD), các tổ chức, cá nhân trong và ngoài nước nhằm góp phần bảo đảm an toàn hoạt động ngân hàng, phục vụ công tác quản lý của NHNN, phòng ngừa, hạn chế rủi ro tín dụng và phát triển kinh tế xã

hội. Phạm vi thu thập và cung cấp thông tin của CIC chủ yếu tập trung vào: Thu nhận thông tin khách hàng, bao gồm: hồ sơ kinh tế khách hàng, tình hình tài chính của DN, quan hệ tín dụng, các thông tin kinh tế, tiền tệ, thông tin về DN trong và ngoài nước; Phân tích, xếp loại tín dụng DN; Cung cấp TTTD, thông tin phục vụ nhiệm vụ quản lý của NHNN, thông tin phục vụ phòng ngừa, hạn chế rủi ro tín dụng, thông tin dịch vụ đối với các TCTD và các tổ chức khác; Làm đầu mối hệ thống TTTD: Xây dựng, quản lý kho dữ liệu TTTD quốc gia, trang Web CIC, xây dựng hành lang pháp lý hoạt động TTTD; đào tạo, hướng dẫn nghiệp vụ TTTD; tư vấn và hỗ trợ tìm kiếm thông tin, lựa chọn khách hàng...

Hoạt động của CIC thuộc NHNN Việt Nam thông qua việc thu thập và chia sẻ TTTD giữa các TCTD đã góp phần tích cực nâng cao chất lượng hoạt động tín dụng theo hướng an toàn, hiệu quả, bền vững; góp phần ngăn ngừa và hạn chế rủi ro tín dụng tại các

TCTD; góp phần làm tăng khối lượng tín dụng của các ngân hàng và các TCTD.

Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện nay, với tốc độ tăng trưởng rất nhanh của tín dụng, đặc biệt là tín dụng cho các DNVVN, tín dụng tiêu dùng đã nảy sinh những yêu cầu đòi hỏi về TTTD mà CIC với năng lực và cơ chế của một cơ quan đăng ký tín dụng nhà nước hiện nay chưa đáp ứng được đầy đủ.

- Phạm vi thu thập TTTD nhà nước ở Việt Nam hiện nay rất hẹp so với các nước có trung tâm TTTD tư nhân. Ở Việt Nam, trên 1000 người trưởng thành thì chỉ có TTTD của 11 người (0,11%), trong khi đó ở Thái Lan tỷ lệ này là 18,4% - nơi có sự tham gia của các trung tâm TTTD tư nhân từ năm 2002 và ở Australia là 100% - nơi các trung tâm TTTD tư nhân đã hoạt động từ nhiều năm. Đây có thể là một trong những lý do giải thích tại sao DNNVV và cá nhân ở Việt Nam vẫn còn gặp nhiều rào cản khi tiếp cận tín dụng và đây cũng là khó khăn chung của các đối tượng vay

vốn ở các thị trường mới nổi và đang nổi.

- Trung tâm TTTD nhà nước hiện nay chỉ thu thập và cung cấp thông tin là những khoản vay lớn của các ngân hàng và các TCTD mà CIC chưa đủ nguồn lực để theo dõi các khoản vay nhỏ hơn cho các DNVVN hoặc vay tiêu dùng, đặc biệt là thẻ tín dụng.

- Việc thu thập và cung cấp thông tin cho những khoản vay đối với khu vực DNVVN, tín dụng tiêu dùng chưa được phục vụ tốt là nguyên nhân cơ bản trong việc khó tiếp cận tín dụng của khu vực rộng lớn này.

Trung tâm TTTD tư nhân ở một số quốc gia trên thế giới

Xu thế tăng nhanh của các trung tâm TTTD tư nhân ở các quốc gia trên thế giới cho thấy vai trò ngày càng quan trọng của nó.

Trong một cuộc khảo sát phân tích của Ngân hàng Thế giới về dịch vụ cung cấp tín dụng ở hơn 120 quốc gia trên thế giới, trong bảng xếp hạng gần đây có khoảng 14 quốc gia có hệ thống TTTD đạt chỉ số cao nhất (6/6), đó là: Argentina, Brazil, Đức, Ý, Anh, Mỹ... Khu vực châu Á có Nhật Bản, Malaysia... (Xem bảng). (Có thể coi chỉ số TTTD của Việt Nam là điển hình khu vực để so sánh, chỉ số là 1).

Các thông tin này cho thấy hoạt động tín dụng tư nhân có xu hướng phát triển ở hầu hết các quốc gia trên thế giới, đặc biệt là các quốc gia phát triển, các quốc gia có thu nhập cao như các nước OECD, các nước ở châu Mỹ La tinh và vùng Ca-ri-bê...

Cơ chế hoạt động của Trung tâm TTTD tư nhân

Trung tâm TTTD tư nhân ra đời nhằm giúp trung tâm TTTD nhà nước mở rộng diện thu thập và lưu giữ thông tin vay nợ của các công ty khác nhau và cá nhân. Được sự đồng ý của người đi vay, các ngân hàng sẽ được tiếp cận các TTTD của các đối tượng này để đánh giá mức độ rủi ro, trên cơ sở đó đề ra mức lãi suất phù hợp. Các ngân hàng sẽ được các trung tâm TTTD tư nhân thông báo về những khách hàng có

tiền sử vay nợ quá mức hoặc khả năng thanh toán không đúng hạn... Điều này giúp cho các ngân hàng giảm thiểu rủi ro và giảm thiệt hại từ các khoản nợ xấu. Một khi ngân hàng tin tưởng vào dịch vụ của các trung tâm TTTD tư nhân, họ sẽ dành cho khách hàng vay vốn có TTTD tốt một lãi suất ưu đãi hơn, hoặc khách hàng có thể vay vốn dưới dạng tín chấp, thời hạn vay vốn có thể dài hơn... Sự tồn tại của trung tâm TTTD tư nhân sẽ có lợi cho ngân hàng, cho người đi vay và cho tổng thể nền kinh tế.

Trung tâm TTTD nhà nước thông thường do NHNN thành lập với mục đích giám sát các ngân hàng là chính, còn trung tâm TTTD tư nhân thường được thành lập bởi các TCTD hay những thành viên tham gia thị trường tín dụng khác để giúp các thành viên chia sẻ TTTD vì mục đích kinh doanh. Các trung tâm TTTD nhà nước có xu hướng chỉ thu thập thông tin về các khoản vay giá trị lớn có thể có ảnh hưởng tổng thể đến nền kinh tế. Những thông tin mà họ thu thập là từ những tổ chức tài chính thuộc quyền giám sát của NHNN, do đó thường không bao gồm các định chế tài chính phi ngân hàng đang rất phát triển như các công ty thuê mua, công ty tài chính. Hơn nữa, trung tâm TTTD nhà nước cũng chỉ cung cấp TTTD hiện tại mà không cung cấp thông tin lịch sử thanh toán của người vay.

Khuôn khổ pháp lý về TTTD của các quốc gia trên thế giới thường có

sự khác biệt nhiều tùy thuộc vào bối cảnh kinh tế, chính trị của các quốc gia bao gồm các luật liên quan tới hoạt động của các công ty TTTD (Luật liên quan tới bảo mật ngân hàng; Luật bảo vệ dữ liệu; Luật bảo vệ người tiêu dùng; Các quy định về cấp tín dụng và tín dụng tiêu dùng bình đẳng; Các quy định liên quan tới bảo mật hay bí mật cá nhân, bí mật công ty...); Các quy tắc ứng xử được ký kết giữa các thành viên của công ty TTTD...

Các nguyên tắc về chia sẻ nguồn thông tin ở các quốc gia cũng rất khác nhau. Các quan điểm về chia sẻ thông tin đôi khi có sự mâu thuẫn với một số điều trong luật ngân hàng về quyền bí mật/quyền bảo vệ thông tin cá nhân hay một số bộ luật khác về quyền cá nhân của con người... Ở một số quốc gia như Úc, Paraguay, chia sẻ thông tin tích cực bị nghiêm cấm; Một số quốc gia như Cam pu chia nghiêm cấm việc chia sẻ tất cả thông tin...

Vai trò của trung tâm TTTD tư nhân ở các thị trường tài chính

• *Làm giảm sự bất cân xứng về thông tin giữa người cho vay và người đi vay.*

Thực tế cho thấy các hoạt động tín dụng kém hiệu quả một phần là do các TCTD thiếu thông tin về người đi vay và người đi vay - đặc biệt là các DNVVN, các cá nhân kinh doanh không có đầy đủ thông tin về các khoản vay từ các TCTD.

Chỉ số tổng hợp về thông tin tín dụng các khu vực trên thế giới

Khu vực	Chỉ số TT tín dụng	Tín dụng nhà nước (số người vay/1000 dân)	Tín dụng tư nhân (số người vay/1000 dân)
Châu Á - Thái Bình Dương	1	33	86
Châu Âu và vùng Trung Á	2	6	46
Châu Mỹ Latinh và Caribê	4	85	325
Trung Đông và Bắc Phi	2	20	12
OECD: khu vực có thu nhập cao	5	76	559
Nam Á	1	1	3
Châu Phi và sa mạc Sahara	2	1	40

Nguồn: Doing business 2005, World Bank Group

"Cầu" về TTTD chưa được đáp ứng bởi "Cung" về TTTD vì vậy thế chấp là biện pháp thường được sử dụng làm công cụ để bảo đảm chắc chắn cho các khoản cho vay của các ngân hàng đối với các DN, đặc biệt là các DNVVN, tư nhân... Thay vì đòi hỏi thế chấp, một giải pháp khác hiệu quả hơn đang được tổ chức cho vay ở nhiều nước sử dụng là chỉ phục vụ những khách hàng có khả năng trả nợ thông qua việc lựa chọn và theo dõi họ thường xuyên. Giải pháp này đòi hỏi tổ chức cho vay phải nắm được thông tin về lịch sử thanh toán của những khách hàng tiềm năng khi ra quyết định cho vay và xác định lãi suất vay. Trung tâm TTTD chính là các tổ chức trung gian đứng ra thu thập, cung cấp và chia sẻ thông tin cho các tổ chức cho vay, qua đó giúp các tổ chức này tăng dung lượng cho vay và gián tiếp giúp bên đi vay (DN và cá nhân) tiếp cận tín dụng dễ dàng hơn.

● *Cho phép ngân hàng và các TCTD đánh giá chính xác hơn rủi ro và nâng cao chất lượng danh mục cho vay, giảm chi phí hoạt động, tăng lợi nhuận của ngân hàng và các TCTD.*

Trung tâm TTTD tư nhân thu thập thông tin trên phạm vi rộng hơn, bao gồm cả những khoản vay của DNVVN và cá nhân. Đặc biệt thông tin được lưu giữ không chỉ giới hạn ở những khoản vay lớn. Trung tâm TTTD tư nhân cung cấp thông tin về lịch sử thanh toán của người đi vay và nhiều dịch vụ khác hỗ trợ phương pháp cho vay tiên tiến như hệ thống chấm điểm tín dụng, hệ thống tự động xử lý đơn xin vay, quản lý các danh mục cho vay v.v. Như vậy, trung tâm TTTD tư nhân mới đáp ứng tốt nhất các yêu cầu về TTTD của các tổ chức cho vay, giúp cho việc đánh giá chính xác hơn rủi ro, nâng cao chất lượng các danh mục cho vay, phục vụ đối tượng xin vay là DNVVV và cá nhân tốt hơn.

● *Sử dụng thông tin tích cực giúp giảm tỷ lệ khách hàng vỡ nợ.*

● *Hạn chế các rào cản về tiếp cận tín dụng, giảm chi phí tín dụng cho các khách hàng vay có uy tín, từ*

đó tăng dung lượng tín dụng và khả năng tiếp cận tín dụng.

Theo dự đoán dựa trên dữ liệu điều tra 5.000 DN ở 51 quốc gia, số liệu cho thấy các trung tâm TTTD tư nhân giúp giảm bớt khó khăn về tiếp cận tài chính. Tỷ lệ các DN nhỏ gặp khó khăn về vốn ở những nước có trung tâm TTTD tư nhân là 27%, trong khi ở những nơi không có trung tâm TTTD, tỷ lệ này là 49%; xác suất DN nhỏ vay được từ ngân hàng ở những nước có trung tâm TTTD tư nhân là 40%, cao hơn nhiều ở những nước không có (28%). Sự thuận lợi hơn trong việc tiếp cận tín dụng sẽ giảm chi phí cho những khách hàng vay có uy tín cao.

Về sự ra đời của Trung tâm TTTD tư nhân ở Việt Nam

Vấn đề của các ngân hàng

- Khả năng sẵn có của tín dụng tăng:

Tốc độ tăng trưởng tín dụng, đặc biệt là tín dụng cho DNVVN và tín dụng tiêu dùng trong những năm gần đây, đang tạo ra một nhu cầu rất lớn về TTTD mà khả năng và nguồn lực của CIC không thể đáp ứng hết. Nhu cầu TTTD về DNVVN và cá nhân tăng cao không được đáp ứng kịp thời, cùng với áp lực cạnh tranh về lãi suất ở các thị trường truyền thống đang ảnh hưởng tiêu cực đến hoạt động kinh doanh của các ngân hàng.

- Rủi ro tăng:

Tính thanh khoản của ngân hàng tăng đồng nghĩa với nguy cơ về rủi ro tăng bao gồm cả những rủi ro không thể dự đoán trước do các ngân hàng và TCTD đang ngày càng hội nhập sâu, rộng hơn vào nền kinh tế toàn cầu.

Cơ chế của các ngân hàng ngày càng mở rộng. Tín dụng tín chấp, tín dụng tiêu dùng ngày càng phổ biến. Trong khi đó quy trình cho vay tiêu dùng hiện nay chưa đủ chặt chẽ để hạn chế tới mức thấp nhất rủi ro cho ngân hàng.

- Thực hiện cam kết đối với các tổ chức quốc tế và khu vực khi Việt

Nam tham gia hội nhập vào thị trường tài chính toàn cầu.

Vấn đề đặt ra về phía Chính phủ

- Cần xây dựng khuôn khổ pháp lý phù hợp bao gồm các vấn đề về bảo mật cá nhân, bảo vệ dữ liệu, sử dụng dữ liệu, Luật Ngân hàng...

- Cần có sự cam kết tham gia của các đối tác liên quan, đặc biệt là các tổ chức tài chính lớn;

- Cần có sự hợp tác giữa khu vực công tư và sự hiểu biết của toàn xã hội;

- Cần có sự tham khảo chuyên môn và kinh nghiệm quốc tế.

Việc khơi thông nguồn vốn mới cho các DNVVN và các cá nhân đòi hỏi sự nỗ lực không chỉ riêng từ phía các ngân hàng và các TCTD mà còn từ phía Chính phủ. Sự ra đời trung tâm TTTD tư nhân ở Việt Nam là một trong những giải pháp tăng cường tiếp cận các nguồn tài chính cho các DN và cá nhân, đặc biệt là các DNVVN và tín dụng tiêu dùng, nhất là trong bối cảnh hiện nay khi Việt Nam gia nhập WTO.

Tuy nhiên, TTTD là một lĩnh vực khá nhạy cảm vì nó không chỉ liên quan đến quyền và trách nhiệm của các TCTD mà còn có thể ảnh hưởng đến tính riêng tư và bảo mật về dữ liệu của các DN và cá nhân. Kinh nghiệm quốc tế cho thấy, ở hầu hết các quốc gia đang phát triển, thành lập trung tâm TTTD tư nhân là một công việc rất khó khăn. Vì vậy, cần thiết phải có một lộ trình thích hợp và thực hiện đồng bộ các giải pháp để hoàn chỉnh thể chế đi tới thành lập một Trung tâm TTTD tư nhân hoạt động mang tính khả thi hoạt động hiệu quả tại Việt Nam.

Theo báo cáo đánh giá hàng năm của Ngân hàng Thế giới về chất lượng của môi trường kinh doanh của hơn 150 quốc gia trên thế giới, sự cho ra đời Trung tâm TTTD tư nhân ở Việt Nam là một trong ba "cải cách" lớn Việt Nam cần tiến hành khẩn trương trong thời gian tới. Hơn hai năm qua, với sự giúp đỡ của IFC, NHNN Việt Nam đang cố gắng hoàn chỉnh khung pháp lý để sớm cho ra đời một Trung tâm TTTD tư nhân tại Việt Nam.